

УДК 7.092

Цитування:

Росенко Г. М. Ретроспектива конкурсно-фестивальних заходів та зародження музичного олімпійського руху в Україні у 20-х роках ХХ століття. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 39. С. 215-218.

*Росенко Ганна Миколаївна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтва
<https://orcid.org/0000-0002-3503-6420>
anna.rosenko@montessori.ua*

Rosenko A. (2021). Retrospective of Competition and Festival Events and the Emergence of the Musical Olympic Movement in Ukraine in the 20s of the XX century. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 39, 215-218 [in Ukrainian].

РЕТРОСПЕКТИВА КОНКУРСНО-ФЕСТИВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ТА ЗАРОДЖЕННЯ МУЗИЧНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Мета роботи полягає у наукознавчому аналізі доробків наукового напрямку із вивчення соціокультурних, організаційно-методичних та музично-творчих аспектів конкурсно-фестивального руху, а також окремих груп мистецтвознавчих та історико-культурологічних праць, присвячених творчій біографії та життєписам визначних діячів української музичної культури, чия ініціатива та організаційна діяльність зумовили виникнення олімпійського музичного руху в Україні. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні джерелознавчого та історіографічного методів при опрацюванні наукової літератури, а також історико-культурологічного, історико-музикознавчого, порівняльно-історичного та біографічного методів для визначення внеску українських митців у розвиток конкурсного та музичного олімпійського руху в Україні. **Наукова новизна** роботи полягає у здійсненні комплексного мистецтвознавчого дослідження зародження та тенденцій розвитку музичного олімпійського руху в Україні. **Висновки.** В роботі виконано аналіз досліджень і публікацій діячів у сфері конкурсно-фестивального руху в сучасній Україні, узагальнюючих праць з історії української музики, які охоплюють і середину 1920 – початок 1930-х рр., тобто період виникнення й активного розвитку музичного олімпійського руху в Україні, показано тяглість часів від витоків до відродження Всеукраїнської музичної олімпіади.

Ключові слова: музичний олімпійський рух, конкурсно-фестивальний рух, музична олімпіада, М. Вериківський, Б. Лятошинський, Н. Городовенко.

Rosenko Anna, graduate student, National Academy Culture and Arts Management

Retrospective of Competition and Festival Events and the Emergence of the Musical Olympic Movement in Ukraine in the 20s of the XX century

The purpose of the article is to carry out a scientific analysis of works aimed at studying the socio-cultural, organizational, methodological, and musical-creative aspects of the competition-festival movement, as well as individual groups of art history and historical and cultural works devoted to the creative biography and biographies of prominent figures of Ukrainian musical culture, whose initiative and organizational activities led to the emergence of the Olympic musical movement in Ukraine. **The methodology** consists of the use of source study and historiographic methods in the development of scientific literature, as well as historical-cultural, historical-musicological, comparative-historical, and biographical methods to determine the contribution of Ukrainian composers and outstanding musicians to the development of the competitive and musical Olympic movement in Ukraine. **The scientific novelty** of the work lies in the implementation of a comprehensive art study of the origin and development trends of the musical Olympic movement in Ukraine. **Conclusions.** The paper analyzes the research and publications of authors in the field of the competition and festival movement in modern Ukraine, summarizing works on the history of Ukrainian music, which cover the mid-1920s - early 1930s, i.e. the period of the emergence and active development of the musical Olympic movement in Ukraine, the continuity of times from the origins to the revival of the All-Ukrainian Musical Olympiad is shown.

Key words: musical Olympic movement, competition and festival movement, music olympiad, M. Verikovskiy, B. Lyatoshinsky, N. Gorodovenko.

Актуальність теми дослідження. Для розв'язання наукових завдань особливий інтерес являє наукознавчий аналіз доробків наукового напрямку із вивчення соціокультурних, організаційно-методичних та музично-творчих аспектів конкурсно-фестивального руху, який набуває енергійного розвитку в межах утвердження ідейно-художнього та мистецько-естетичного плюралізму у пострадянській Україні. Не буде перебільшенням твердження, що науковий напрям із вивчення прилюдних музично-змагальних заходів як феномену сучасної української культури та громадянського суспільства перетворився на продуктивне міждисциплінарне відгалуження наукового музикознавства та прикладної культурології, підтвердженням чому є наведений нижче аналіз здобутків вчених-мистецтвознавців.

Аналіз досліджень і публікацій. Заслуговує уваги виконана на кафедрі теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського дисертаційна робота (2017 р.) та наукові публікації І. Рябова, присвячені розкриттю сутності виконавського типу як феномену фортепіанної культури межі ХХ і ХХІ ст. [6]. При цьому автором висувається змістоутворююча дефініція «виконавський тип» – підсумок усіх складових професійної майстерності виконавця, його життєвого та музичного досвіду, котрий відображає властивості психологічної організації та професійні навички виконавця [6, 10].

З наукознавчого погляду, дисертація привертає увагу тим, що в її основу покладені матеріали Міжнародного конкурсу молодих піаністів пам'яті В. Горовиця. Визначивши серед науково-пізнавальних завдань дослідження здійснення систематизації репертуарних уподобань учасників згаданого Міжнародного конкурсу, дисертант поклав в основу роботи солідний джерельний матеріал репертуарного архіву чотирьох таких змагальних заходів (які відбулися у 2005–2012 рр. за участю близько 200 молодих обдарувань з 25 країн світу), уклав понад 60 таблиць репертуарної тематики.

У дисертаційній роботі й дослідницьких працях кандидата мистецтвознавства К. Ю. Давидовського (Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра) [1], підготовлених із залученням солідного обсягу архівних першоджерел та документів музично-організаційної й творчої практики (передовсім – міжнародних музичних фестивалів «Київські літні музичні вечори» та «Віртуози планети»), висвітлено розвиток культурно-мистецького середовища як соціального та художнього феномену в умовах суспільних реалій

пострадянської України. Автор виявив механізми впливу на згадане середовище міжнародного конкурсного та фестивального рухів, довів значення музично-творчої діяльності як чинника формування і трансформацій культурно-мистецького середовища в цілому, серйозну увагу приділив організаційно-методичним засадам організації прилюдних музично-змагальних заходів.

З погляду вивчення динаміки розвитку процесу змагального розвитку музичного мистецтва в Україні інтерес становить праця Н. Цапенко, присвячена сучасному національному конкурсно-фестивальному руху [7]. Авторка простежує витoki цього оригінального мистецького феномену від 1989 р. (зпочаткування у Чернівцях Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики «Червона рута»). Висвітлюється жанрова структура музичних та танцювальних конкурсних змагань серед солістів й гуртів. Аналізується творчий внесок у конкурсний рух Міжнародного щорічного фестивалю молодих виконавців сучасної української пісні «Молода Галичина» (започаткований 1992 р. у м. Новояворівську Львівської області).

Закономірним етапом подальшого розвитку музично-змагального руху авторка вважає Всеукраїнську музичну олімпіаду «Голос країни», вбачаючи її здобутки у виявленні та промоції талановитих музичних виконавців, підвищенні виконавської майстерності учнів, студентів та педагогів музичних установ України, сприянні інтеграції українського мистецтва у міжнародний культурний простір.

Для формування наукових підходів до формування та використання джерельної бази із дослідження ретроспективи української музичної творчості зберігає теоретико-методологічне й практичне значення використані нами монографії та інші наукові праці одного із засновників джерелознавчого напрямку «музичної україніки» В. Шулгінюї з проблемних питань стратегії й практики джерелознавчого пошуку при вивченні історичної ретроспективи української музичної культури [8]. Будучи у 1993–2003 рр. завідувачем відділу формування музичного фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), вчена виступила науковим керівником дослідницького проекту «Музична україніка: введення до наукового і культурного обігу».

Зокрема, вельми корисним для формування джерельної бази та джерелознавчого аналізу виступають її авторські напрацювання щодо інформаційно-джерельних можливостей особових фондів

знаних діячів національної музичної культури, котрі перебувають на зберіганні в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. З поміж них – розвідка про пізнавально-музикознавчий потенціал особового фонду відомого композитора М. Вериківського, активного організатора музичного олімпійського руху [9].

Помітне значення мають докторська дисертація та друковані праці доктора мистецтвознавства М. Д. Копиці (НМАУ ім. П. І. Чайковського) [9], в центрі уваги яких – епістологія (вивчення особистого листування) визначних вітчизняних композиторів дореволюційних та радянських періодів в історії музики. Серед досліджених нею епістоляріїв – спадщина 1920–1930-х рр. композитора Б. Лятошинського, однієї із знакових постатей у фундації українського музичного олімпійського руху.

Грунтовні історико-музикознавчі роботи належать знаному історичу української музичної культури, доктору мистецтвознавства, професору В. Д. Довженку, який висвітлив плідну діяльність Всеукраїнського музичного комітету при Народному комісаріаті освіти УРСР, здійснив аналіз еволюції наукових поглядів на роль народу в культурі і мистецтві та дослідив розмаїття «низових» форм музичної творчості. На думку вченого, провідним напрямком музичної культури стало хорове виконавське мистецтво: «Хорові капели і гуртки, студії, агітхори виникали в робітничих клубах, сільських будинках, при хатах читальнях, бібліотеках, на фабриках і заводах, при різних курсах і школах, середніх і вищих навчальних закладах, товариствах з ліквідації неграмотності» [2, 52].

Подальший розвиток історико-музичних досліджень дозволив поглибити наукові уявлення про суспільну й художню складову тих процесів музичного життя 1920 – початку 1930-х рр. в Україні, котрі детерминували розвиток феномену музичного олімпійського руху. Зокрема, йдеться про роботи знаних музикознавців та істориків музики, діячів культури, докторів мистецтвознавства Л. П. Корній та Б. О. Сюту (НМАУ ім. П. І. Чайковського) [5]. Дослідники зупинилися на розгляді властивого для 1920-х рр. явища масових музично-театральних свят, хорової творчості, підкресливши значення Першої хорової олімпіади 1924 року та розкриваючи діяльність фундаторів масового музичного руху Н. Городовенка та Б. Лятошинського. Відомо, що старт музичному олімпійському руху в Україні дала Перша Київська Хорова Олімпіада, яка відбулася у місті Києві 8 листопада 1924 р. з

ініціативи очільника Першої Робітничо-Селянської Капели УСРР «Думка» Нестора Городовенка.

Окрема група мистецтвознавчих та історико-культурологічних праць присвячена творчій біографії й життєписам визначних діячів української музичної культури, чия ініціатива та організаційна діяльність зумовили виникнення олімпійського музичного руху в Україні у середині 1920-х рр.

Насамперед, йдеться про життєпис та творчий шлях заслуженого артиста Української РСР, художнього керівника капели «Думка» (у 1919–1937 рр.) Нестора Городовенка (1885–1964 рр. життя, після 1945 р. – діяч музичної культури в українській діаспорі).

Одним із керівників та членів журі хорової секції Першої Всеукраїнської музичної олімпіади, яка відбулася з 1 по 4 травня 1931 р. у Харкові, виступав Михайло Вериківський (1896–1962 рр.) – відомий український композитор першої пол. ХХ ст., хормейстер, фольклорист, музикознавець-теоретик, педагог, який у період, що досліджується, посідав посади члена правління і голови славнозвісного Товариства ім. М. Леонтовича (очолював і хор-студію при цій громадській організації), голови президії та завідувача науково-творчого відділу Всеукраїнського товариства революційних музикантів.

Ще однією знаковою постаттю композиторської корпорації України став видатний український композитор і педагог Борис Миколайович Лятошинський (1895 – 1968 рр.), народний артист Української РСР (учитель народного артиста України, Героя України Є. Станковича, під чийм патронатом нині розвивається музичний олімпійський рух). Борис Лятошинський по праву вважається засновником сучасної української музики, одним із найбільших новаторів вітчизняної музики ХХ сторіччя. Композитор у 1931 р. створив гімн музичної олімпіади «Урочистий марш» для духового оркестру. Оригінальна назва твору – «Урочистий марш 99 стрілецької дивізії – славетного переможця й ударника Першої Всеукраїнської Музичної Олімпіади» (1931 р.). 19 листопада 2017 року – вперше за 86 років – було організовано виконання «Урочистого маршу» на гала-концерті XIV Всеукраїнської музичної олімпіади «Голос Країни» Національним ансамблем солістів «Київська камерата» під керівництвом народного артиста України В. Матюхіна. «Урочистий марш» видатного українського композитора Б. Лятошинського, котрий відтоді став брендом музичної олімпіади, виконується щорічно і дав можливість поєднати різні епохи – 30-ті роки

XX ст. та сучасність, засвідчити тяглість музичного олімпійського руху в Україні. З 2014 р. Всеукраїнська музична олімпіада «Голос країни» проходить з метою виявлення та підтримки талановитих українських виконавців, підвищення виконавської майстерності учнів, студентів і викладачів музичних закладів України, обміну творчими досягненнями між музикантами, впровадження змагальності і заохочення викладачів музикантів, а також середніх і вищих навчальних закладів музичної освіти. Результати діяльності щодо Всеукраїнської музичної олімпіади «Голос країни» були опубліковані у 266 публікаціях: у наукових публікаціях, засобах масової інформації та електронних ресурсах.

Висновки. Вивчено та проаналізовано ретроспективу конкурсно-фестивальних заходів та зародження музичного олімпійського руху в Україні у 20-х роках XX століття. Результатами розвитку музичного олімпійського руху в Україні можна зазначити: розробку концепції музичного олімпійського руху в Україні; впровадження нових інформаційних технологій щодо проведення музичних змагань в Україні на прикладі Всеукраїнської музичної олімпіади «Голос країни», повернення до обігу видатної нотної пам'ятки Бориса Лятошинського.

Література

1. Давидовський К. Ю. Творча діяльність Київського інституту музики ім. Р.М.Глієра у формуванні культурного середовища Києва (1991–2010 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 26.00.01. / Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2012. 20 с.
2. Довженко В. П. Нариси з історії української радянської музики: в 2 т. / Київ : Держ. вид-во образотворчого мистецтва і муз. літератури УРСР, 1957. Ч. 1. 237 с.; Київ. : Музична Україна, 1967. Ч.2. 319 с.
3. Злотник О. Й. Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця XX – початку XXI століття. : дис. канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. 253 с.;
4. Копиця М. Д. Епістологічні документи історії української музики: методологія, теорія, практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мистецтвознавства : 17.00.03. Київ, 2009. 39 с.
5. Корній Л. П., Сюта Б. О. Історія української музичної культури: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. : НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2011. 736 с.
6. Рябов І.С. Виконавський тип як феномен фортепіанної культури на межі XX і XXI століть (на матеріалі Міжнародного конкурсу молодих

піаністів пам'яті В. Горовиця): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ. 2017. 19 с.

7. Цапенко Н.В. Конкурсно-фестивальний рух в сучасній Україні // Матеріали міжнародної науково-творчої конференції «Трансформаційні процеси в мистецькій освіті та культурі України XXI ст.». Одеса - Київ - Варшава, НАКККіМ, 2017. С. 267 - 269.

8. Шульгіна В.Д. Музична україніка. Київ : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. 230 с.

9. Шульгіна В.Д. Збереження спадщини Михайла Вериківського в Національній бібліотеці України ім. В.І.Вернадського // Михайло Іванович Вериківський. Київ : 1997. С. 76–78.

References

1. Davydovskiy K.Ju. (2012). Creative activity of the Kyiv Institute of Music. R.M. Glier in the formation of the cultural environment of Kyiv (1991-2010): Author's abstract. dis. to receive sciences. degree of Cand. art history: 26.00.01. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian]
2. Dovzhenko V.P. (1957). Essays on the history of Ukrainian Soviet music: in 2 volumes. M. : State. publishing house of fine arts and muses. literature of the Ukrainian SSR. Kyiv: Muzychna Ukraїna [in Ukrainian]
3. Zlotnyk O. J. (2019). Communicative space of musical art of Ukraine at the end of the XX - beginning of the XXI century. : Dis. Cand. art history: 26.00.01. Kyiv: Nacionalna Akademiya kerivnykh kadriv kuljтуры i mystectv [in Ukrainian]
4. Kopycja M.D. (2009). Epistological documents of the history of Ukrainian music: methodology, theory, practice: Author's abstract. dis. to receive sciences. Doctor of Arts degree: 17.00.03. Kyiv [in Ukrainian]
5. Kornij L.P., (2011). History of Ukrainian Musical Culture: A Textbook for Students of Higher Educational Institutions. Kyiv: NMAU im. P.I.Chajkovskogho [in Ukrainian]
6. Rjabov I.S. (2017). Performing type as a phenomenon of piano culture at the turn of the XX and XXI centuries (on the material of the International Competition of Young Pianists in Memory of V. Horowitz): Author's abstract. dis. to receive sciences. degree of Cand. art history: 26.00.01. Kyiv [in Ukrainian]
7. Capenko N.V. (2017). Competition and festival movement in modern Ukraine. Materials of the international scientific and creative conference «Transformation processes in art education and culture of Ukraine in the XXI century». Odessa - Kyjiv - Varshava: NAKKKiM [in Ukrainian]
8. Shuljghina V.D. (2000). Musical ukrainian. K.: NMAU im. P.I. Chajkovskogho [in Ukrainian]
9. Shuljghina V.D. (1997). Preservation of the legacy of Mikhail Verikovskiy in the National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky. Mykhajlo Ivanovych Verykivskiy. Kyiv [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 04.02.2021
Отримано після доопрацювання 26.02.2021
Прийнято до друку 05.03.2021